

inseio Prælati; nam, si discessus sit diuturnus quoad moram, privatur quodammodo Prælati potestate imperandi, in materia gravi, quæ ratione fuga servi, qui tenetur esse sub potestate domini, ex suo genere gravis culpa est; religiosus autem, quoad hoc, suo modo æquiparatur servo, ut tomo præcedenti dictum est. Si autem discessio sit ad modicum tempus quoad quantitatem, grave autem quoad qualitatem, ut sic dicam, quia nimirum est tempus requirens majorem custodiam et permutationem sub potestate Prælati, ea ratione etiam tollitur Prælati subjectio seu jus debitum illi in materia gravi; ut si filia furtim discedat a domo paterna, præsertim tempore nocturno, nam, licet alias in individuo fingamus non peccare mortaliter neque ex intentione, neque ex periculo, ex injuria quam facit domui paternæ, et fidelitati illi debitæ, graviter peccabit; non est autem minus religiosa castitas et decencia servanda. Et juxta hanc ponderationem explicata hæc obligatio videri potest non mere positiva, sed naturalis et divina, supposita professione religiosa in tali statu, pertinereque vel ad justitiam legalem respectu totius communitatis, vel reduci etiam ad votum obedientiæ respectu Prælati; nam hoc votum (quod est notandum) non tantum obligat ad actu obediendum, quando actu præcipitur, sed etiam ad persistendum quasi in proxima subjectione ut mandari quis possit, quam ex natura rei secum affert obedientia, etiamsi distincte non præcipiatur. Unde furtiva discessio a claustro sic considerata non tam est peccaminosa graviter ob materialem egressum a terminis localibus claustrum, quam ob subtractionem a subjectione et potestate Prælati, quæ cum illa conjuncta est. Sic ergo satis probabiliter explicatur radix hujus obligationis. Quod si aliquibus nihilominus videatur non omnino demonstrari obligationem mere naturalem, negari saltem non poterit, et ostendere sufficientem gravitatem in illa materia ad gravem etiam obligationem legis positivæ, et convenientissime impositam esse religiosi hanc obligationem, sive per legem canonicam scriptam, sive per consuetudinem et quasi traditionem.

9. Dico tertio: nihilominus exire de claustro sine licentia Prælati non est adeo grave peccatum, quin in individuo possit esse veniale ex levitate materiæ. Et quidem assertio nem ipsam, quantum ad levitatem culpæ, expresse docet Nav., dict. Comm. 4, num. 33. Sed videtur amplius velle, nimirum hoc pec-

catum per se tantum esse veniale, licet; per accidens, ex scandalo vel nocimento possit fieri mortale. Ratio ejus est, quia, licet jus commune confirmet, non tam id facit addendo vim præcepti, sed vim generalis statuti, ita quod non fiat de observantia præceptum, sed de observantia regulæ particularis observantia legis generalis. Cujus rationis vim et sensum non satis percipio, quia vel intendit canones ecclesiasticos nullam huic regulæ addidisse obligationem, sed solum fecisse ut quæ erat regula particularis unius vel alterius religionis, esset universalis omnium; et hoc repugnat his quæ hactenus diximus, et verbis canonum, quæ præceptiva sunt, et multo magis consuetudini, quam ipse non negat; præterquam quod si id verum esset, neque ad peccatum veniale per se obligaret talis prohibitio, quia simplex regula generatim sumpta non obligat in conscientia, nisi induat veram rationem legis. Vel intelligit jus commune addidisse vim statuti generalis obligantis in conscientia cum limitatione ad veniale ex intentione canonum seu auctorum eorum, et interrogo unde constat de hac intentione, cum verba præceptiva absoluta sint.

10. *Contrarium placitum auctoris.* — *Probat.* — Dico ergo peccatum hoc non esse veniale ex limitata voluntate legislatoris, sed posse fieri veniale ex levitate materiæ, qualis erit, ut opinor, si duo religiosi per communem januam sine licentia exeant consueto modo, paulo post reversuri; seclusa enim mortali intentione in tali exitu, et secluso speciali præcepto alicujus religionis, si forte sit, per se et ex vi clausuræ, hoc non est peccatum mortale; quia et prudenti existimatione ut tale apprehenditur communi consuetudine; neque illa est subtractio notabilis a subjectione Prælati, nec potest dici fuga a monasterio, vel aliquid simile. Quamvis ergo ille sit gravis defectus intra latitudinem disciplinæ regularis, et excusari non possit a culpa veniali, quia aliquo modo lædit clausuram et custodiam religiosam, tamen non possumus illud ut peccatum mortale damnare, quia in illo genere non continet gravem deordinationem. Possumus id confirmare exemplo servi supra adducto; nam, licet fugiendo graviter peccet (quod gratia exempli suppono), si tamen ad horam se subtrahat, ut propriæ vacet voluntati, etiam cum aliquo incommodo domini, non peccabit plus quam venialiter ob materiæ levitatem; ita ergo in præsentia. Denique jusque fere legis transgressio potest esse

venialis ex levitate materiæ; ergo etiam hæc, quia nulla est specialis ratio, quæ obstat.

11. *Declaratur et suadet assertio.* — Tandem dicendum est, non obstante hac obligatione, posse interdum exitum hunc extra claustrum fieri licite sine licentia ex justa causa. Non loquimur de exitu vel apostatico, vel simpliciter fugitivo a tota religione, et omnibus Prælati ejus; ad hunc enim nulla potest esse justa causa; est enim intrinsece malus, utpote voto contrarius, et ideo honestari non potest, ut infra suo loco videbimus. Loquimur ergo de exitu, qui licitus esset, si de licentia fieret. Hic ergo præsertim ad breve tempus interdum esse potest necessarius ex charitate proximi ad defendendum illum, vel jam morienti per absolutionem subveniendum, vel quid simile; et tunc licet petenda sit licentia, si fieri possit, si tamen instet necessitas, licitum est exire ad opus charitatis necessarium. Verum est in hiis et similibus casibus intervenire præsumptam, seu tacitam licentiam, quæ in hiis rebus sufficit, ut in superioribus dictum est. Potest tamen accidere ut petita licentia negetur, et tunc oriri videtur perplexitas quædam; verumtamen usitata regula sequenda est, ut, si res fuerit dubia, religiosus sequatur judicium Prælati, et suam legem observet; si autem de necessitate proximi ac proinde de obligatione charitatis certus sit, et Prælati procedat vel ex falsa præsumptione, vel ex prævo affectu, et res possit fieri sine scandalo, et infamia religionis, tunc nullum committetur peccatum in tali egressu; imo interdum cadere poterit sub obligatione, quamvis tot requirantur circumstantiæ, ut vix casus sit moralis, nisi in exitu quasi momentaneo, qui moraliter quasi pro nihilo reputatur. Hic autem occurrebat quæstio, an hic exitus ad longum iter agendum possit aliquando esse licitus animo eundi ad superiorem Prælatum prætextu propriæ defensionis; sed de hoc dicam commodius infra, cit. lib. 3, tractando de apostasia religiosorum.

12. *Sententia Navarri.* — *Prima pars vera resolutionis.* — Per hæc satis videtur explicata hæc obligatio, et satisfactum rationibus dubitandi in principio n. 4 positis. Superest tamen declarandum qualis licentia necessaria sit, ut hic exitus licite fiat. Navarrus enim supra sentit licentiam hanc esse necessariam per modum dispensationis, et consequenter non posse dari licite nisi ex justa causa, neque subditum liberari a violatione clausuræ per licentiam sine rationabili causa obtentam, si-

cut supra dicebamus de usu paupertatis. Sed distinguendum censeo inter rigorosam præcepti obligationem, quæ hic censetur esse ex jure communi, vel naturali, et inter observantiam regulæ. Priori modo assero, per licentiam Prælati sine fraude et vi ab illo obtentam semper excusari a culpa mortali clausuræ violationem, etiamsi licentia imprudenter et sine ulla causa detur; imo (quod gravius est), etiamsi Prælati per suam regulam sit prohibitus eam dare. Probat, quia talis exitus non est apostasia, neque fuga, neque etiam furtiva egressio; quia nec fit inseio Prælati, nec extra obedientiam ejus; seclusis autem illis tribus capitibus, et seclusis iis quæ sunt per accidens, scilicet scandalo, contemptu, etc., non apparet in hac re materia gravis culpæ ex vi solius clausuræ. Confirmatur, et declaratur ratio a priori, quia licentia Prælati in præsentia non est dispensatio in jure communi, sed potius est quasi materia et conditio ipsiusmet præcepti, quia hæc lex non prohibet exitum simpliciter, sed exitum sine licentia. Neque talis lex ex sua speciali ratione postulat ut licentia prudenter detur, sed hoc supponit ex officio Prælati; neque imponit subdito onus hoc examinandi, id enim neque ex lege constat, neque ex consuetudine; nec multum rationi consonat. Præsertim quia finis hujus prohibitionis, ut dixi, magis est ut religiosus non discedat a Prælati, quam ut non discedat a loco; quotiescumque autem discedit sub voluntate Prælati, non discedit a Prælati, etiamsi Prælati talem voluntatem immerito habeat.

13. *Instantia.* — *Responsio.* — Dices hoc discursu probari religiosum nec venialiter peccare utendo tali facultate; quod videtur plane falsum, cum id irrationabile sit. Sequela vero patet, quia nullo modo violat legem clausuræ quantum ad materiam ejus, ut explicata est. Respondeo concedendo sequelam ex vi illius legis clausuræ; ut si quis habeat præceptum non comedendi sine licentia, et petat ac obtineat illam, et comedat sine ulla necessitate propter solam voluptatem, nihil peccabit contra dictum præceptum, quia in nullo violavit materiam ejus, licet peccet contra temperantiam, intempestive vel sine causa comedendo; sicut non violat legem jejunii, qui de cibis non prohibitis nimium comedit tempore permissio, licet alias intemperatus sit. Ita ergo in præsentia casu nihil peccat religiosus contra commune jus clausuræ, licet peccare possit vel petendo licentiam, quæ juste dari non

potest, vel otiose tempus conterendo, vel malum exemplum dando, vel alio simili modo; quæ peccata frequenter erunt venialia, mortale vero vel nunquam, vel rarissime, nisi intentio exeundi sit ad peccandum mortaliter, vel cum aliquo gravi scandalo, quæ omnia accidentaliter sunt. Hæc vero intelligenda sunt de ordinario egressu ad breve tempus, vel ad aliquod iter agendum. Nam si loquamur de facultate ad habitandum extra monasterium, hæc dari non potest nisi per modum dispensationis ex causa legitima; quia quoad hoc prohibitio est absoluta, ut consuetudo ipsa declarat, ut infra tractando de mutationibus religiosorum latius dicemus.

14. *Illatum de egressu ipsius superioris.* — Ex quibus infero, Prælatum, qui in tali loco non habet superiorem, exeundo sine justa causa, non violare clausuram, licet alias fortasse peccet. Probatur, quia non exit sine licentia; quam enim potest aliis dare, potest etiam sibi sumere; vel certe lex illa, quæ in suamet materia includit licentiam Prælati, loquitur solum ad subditos, relinquens Prælatum in libertate quam habet ex vi sui muneris; nec imponit illi specialem obligationem, ut illa irrationabiliter non utatur, quia de hoc nihil loquitur, sed relinquit naturali obligationi. In quo ultimo puncto oppositum sentit Navarrus supra, n. 32, non tamen dicit peccare mortaliter, sed forte venialiter, ex illo principio: *Patere legem quam ipse tuleris.* Cum autem nos dixerimus ex vi legis clausuræ etiam subditos non peccare egrediendo sine causa, dummodo non sine licentia, potius sequitur ex illo principio, Prælatum etiam non peccare propter transgressionem illius legis, licet fortasse aliunde id non faciat sine peccato.

15. *Secunda pars resolutionis. — Exempla juris seu regulæ variarum religionum.* — At vero, loquendo ex vi regulæ, non possumus doctrinam generalem tradere nisi sub conditione proportionata unicuique regulæ. Nam si aliqua regula obligat ad specialem clausuram præter communem hactenus explicatam, et directe prohibet vel Prælati eam licentiam dare, nisi ex justa et necessaria dispensatione, vel subditis absolute interdicit violationem ejus, tunc licentia data sine justa causa non reddet religiosum tutum in conscientia intra gradum obligationis regulæ, id est, si regula obligat sub mortali, non excusabit illud; si ad veniale, similiter; si vero ad solam pœnam, hæc jam non est proprie in conscientia, et

ideo apud ipsum Prælatum, qui dedit facultatem, fortasse excusabit, non tamen apud superiorem Prælatum, si tam clara sit iniquitas licentiæ, ut non possit subditum ignorantia vel auctoritas Prælati excusare. Ratio est, quia tunc non sufficit simplex licentia, sed dispensatio necessaria est, ut supponitur, ex vi regulæ; illa vero dispensatio sine causa rationabili non tantum est iniqua, sed etiam nulla, quia est ab inferiori in lege superioris; regula enim est superior Prælato, et ab altiori jurisdictione seu potestate. Exemplum hujus rei est, quod Navarrus supra adducit de clausura Carthusianorum, qui per statuta prohibentur egredi claustrum sine licentia Prioris Generalis, nisi in raris casibus in eorum constitutionibus numeratis. Et simile fere exemplum est in religione Camaldulensi. Et omnes pene Religiones monachales majorem clausuram ex vi suæ regulæ profitentur, quam Mendicantes, quia non profitentur mendicitatem, aut ministeria quæ sine egressu a claustrum commode fieri non possunt. Et inter ipsas monachales quædam observant strictiorem clausuram; imo intra eandem religionem quædam monasteria ex peculiari constitutione vel consuetudine strictiorem servant clausuram, ut in religione S. Benedicti, Cassinense monasterium in Italia, et Montis Serrati in Hispania; et inter Canonicos regulares illustre cœnobium S. Crucis in hac urbe Conimbrica, et sic de aliis monasteriis, in quibus gradus et modus obligationis juxta proprias uniuscujusque constitutiones attendenda sunt; multum etiam consuetudo consideranda, nam in his rebus magnam vim habet, ut Navarrus advertit.

CAPUT VII.

AN RIGOROSO ETIAM PRÆCEPTO TENEANTUR RELIGIOSI AD CLAUSURAM NON ADMITTENDO EXTERNOS.

1. *Jus commune ingressum externorum in monasteria non vetat. — Ex decentia tamen, et ob vitandum scandalum, si speciale jus non datur, quousque sint arcendi?* — Superest dicendum de altera parte hujus clausuræ, quæ est, ut seculares vel externi non permittantur ingredi monasteria religiosorum. De qua re nihil invenio generali lege canonica statutum in corpore juris, neque quoad virorum, neque quoad feminarum ingressum in talia monasteria. Extra jus vero est quidam Motus pro-

prius Pii V, et alius Gregorii XIII, de quibus statim dicemus. Prius ergo supponendum est in hoc servandas esse regulas vel constitutiones singularum religionum, in quibus si nihil sit pertinens ad prohibitionem hujus ingressus virorum vel feminarum, nulla quidem erit circa hoc specialis obligatio positiva, sed sola naturalis, quæ nasci potest vel ex decencia religiosa, vel ex necessaria cura vitandi scandalum, tam illud quod seculares religiosi dare possunt, quam etiam illud quod a religiosis possunt iidem seculares capere, etiam sæpe sine culpa illorum, ut eleganter prosequitur Basilius, in Constit. monast., cap. 7: *Quid necesse est (dixit Ambrosius, licet aliud agens in Offic., cap. 20) dare secularibus obtractandi locum?* Quocirca ex vi sui muneris tenentur Prælati, etiamsi peculiaris regula nihil injungat, convenientem uniuscujusque statui in hac parte cautionem adhibere, ut non facile personæ sæculares intra claustrum, et præcipue ad ejus interiora loca ingredi permittantur; quia quies a strepitu secularium separata religiosis animis maxime necessaria est, teste Bernardo, epist. 78. Quod quidem magis necessarium est his qui vitam pure contemplativam profitentur, quam his qui miscet activam; quibus nihilominus debita etiam moderatio necessaria est, ne et a secularibus contemnantur, et ad secularia nimia eorum familiaritate trahantur. Cum debita tamen moderatione et prudentia id nunquam fuit prohibitum, ut patet ex Basilio supra, ubi in fine capituli ait, etiam ad mensam posse admitti, si pii, prudentes et bene affecti sint. Et reg. 312 et 313, ex brevioribus, et reg. 20 ex fusioribus, id supponit, cum declarat quomodo hospites, vel alii, qui ad nos visitandos veniunt, recipiendi et tractandi sint. Et D. Ambrosius dicto lib. Officior., cap. 20, significat, si seculares indigent nostra ope aut ministerio, potius expedire ut illi ad nos veniant, quam nos ad ipsos. Hoc tamen non eodem modo de feminis ac de viris accipiendum est; nam circa illas multo major cautio est adhibenda, ne regulariter in monasteria religiosorum ingredi permittantur, propter periculum et scandalum. De qua re multa sumi possunt ex Basilio, cap. 4 Constit. monast., et ex Ambrosio supra.

2. *Ubi specialis regula non admittendi externos datur, tria in ea sunt attendenda. — Primum. — Secundum. — Si autem specialis constitutio religionis præcipit hanc clausuram, prohibendo ingressum secularium, tria*

in illa consideranda sunt. Primum, de quibus personis loquatur; nam frequentius prohibebit tantum ingressum feminarum; si autem aliqua ex parte ad viros etiam extendatur, servanda est. Intelligetur autem extendi, quoties de secularibus in communi, vel per verba masculini generis loquitur, nam hæc verba comprehendunt utrumque sexum, licet non e converso, maxime ubi dispositio eadem rationem habet in feminis ac in viris, ne dum quando habet majorem, ut in præsentibus. Secundo, est considerandum de quibus locis fiat prohibitio, nam ordinarie non fit de ecclesia, etiam pro feminis. Carthusiani autem dicuntur habere hanc prohibitionem, unde etiam solent januam ecclesiæ habere intra septa seu muros totius monasterii; in aliis vero religionibus solet prohiberi feminis ingressus intra totum claustrum, non vero in ecclesiam; et solet dubitari quid nomine ecclesiæ tunc intelligatur. Videtur autem vox illa exponenda juxta cap. *Si civitas*, de Sent. excom., in 6, scilicet, ut comprehendat sacristiam, et capellas illi contiguas, ad quas per ipsasmet ecclesias patet immediatus ingressus, nam omnia illa censentur partes ejusdem ecclesiæ; loca vero magis disjuncta, et claustrum ipsum, etiamsi per ecclesiam ad illud immediate intrari possit, omnino ad ecclesiam non pertinent, nec ejus appellatione venire possunt. In nonnullis vero religionibus, ex vi suarum constitutionum permittitur feminis ingressus, etiam ad claustrum inferius, vel semper, vel quibusdam certis diebus, et occasione aliquarum solemnitatum; et in eis quid nomine claustrum intelligatur, et ubi terminetur, ita ut ultra progredi non liceat, ex uniuscujusque loci situ, forma, consuetudine, et præcipue ex Prælatorum declaratione, quæ esse debet intentioni constitutionum, et custodiæ religiosæ conformis, sumendum est. Pro viris autem nunquam videtur esse generalis prohibitio ingrediendi intra claustra, quamvis major vel minor ingressus pro varietate religionum permittatur, in quo unaquæque consulat suas leges, nihil enim certius dicere possumus.

3. *Tertium.* — Tertio, expendenda est ratio et modus obligationis, nam hæc etiam, cum non sit de jure communi, non est eadem in omnibus, et ideo verba etiam et consuetudo declarabunt gradum obligationis. Est autem in hoc considerandum obligationem hanc directe cadere posse in ipsos religiosos, vel Prælatos eorum, quia constitutio religionis non